

Interculturalitat, aquí i ara

20 desembre 2012 – Espai Avinyó - Barcelona

Els **Diàlegs Antiracistes** són taules de debat que organitzem periòdicament per tal d'aprofundir i extreure conclusions i propostes de temes que ens interessin analitzar des de l'òptica de l'antiracisme. En aquesta ocasió, hem volgut aprofundir en un dels estereotips més estesos i que fan més mal en temes de convivència i difusió del racisme i la xenofòbia.

Volem abordar la interculturalitat ja que no es un repte de futur ni una novetat, sinó que és un fet. I, un exemple d'això el tenim a la ciutat de Barcelona.

En aquesta edició dels Diàlegs Antiracistes volem aprofundir sobre com estem construint una societat diversa i cohesionada – o com volem fer-ho-, analitzant els pros i els contres del que s'ha fet fins ara, i amb la finalitat de projectar reptes de futur.

Posarem sobre la taula totes aquestes qüestions, així com l'experiència dels ponents des de l'àmbit jurídic, social, cultural i acadèmic. En aquesta edició, als Diàlegs Antiracistes participaran: **Pilar Medina Bravo**, Doctora en Psicologia a la Universitat de Barcelona (UB) i professora de Comunicació Intercultural de la Universitat Pompeu Fabra (UPF); **Josep Fornés**, Antropòleg i Director del Museu Etnològic de Barcelona i Membre del Consell Assessor de SOS Racisme i **Ramon Sanahuja**, Director d'Immigració i Interculturalitat de l'Ajuntament de Barcelona. Presenta l'acte i modera la taula **Beatriu Guarro**, membre del Consell de SOS Racisme.

Moderadora: Beatriu Guarro

Primerament, hem de dir que abans d'acabar l'any ens trobem aquí per a realitzar la tercera sessió dels Diàlegs Antiracistes, és interessant fer celebrar aquest Diàlegs justament aquí, al centre de Barcelona, ja que moltes vegades Barcelona s'ha posat l'etiqueta de ser un model de ciutat Intercultural. I, ara preguntem realment Barcelona és una ciutat intercultural o, més aviat és una mosaic on s'hi concentren diverses cultures i es donen les esquenes les unes a les altres? Al llarg dels Diàlegs quedarà resposta la següent pregunta. Ara bé, una cosa sí que queda clar és que sense diàlegs entre aquestes cultures diverses no hi ha interacció i, sense interacció no hi ha interculturalitat. Per tant doncs, només podem parlar d'una ciutat intercultural si parlem del coneixement a les altres cultures i, en el reconeixement a la pròpia cultura. Quan parlem de cultura parlem de quelcom dinàmic en interacció en el medi social, un medi canviant constantment en un món que gira cada vegada més ràpid.

Tanmateix, no podem parlar de interculturalitat sense parlar d'identitat, s'ha d'entendre que el concepte de la identitat no es una cosa inamovible sinó que, es va creant des del propi naixement, que passa per diferents etapes de la vida, fins a la mort de tal individu. Per tant, la identitat es va construint dia a dia, nosaltres l'entendem com a resultat de la suma d'experiències que un individu acumula al llarg del dia a dia. Per exemple; una persona que ha crescut aquí i va a viure allà (un altre lloc que no és aquí) crea la seva identitat amb les experiències d'aquí i d'allà.

S.O.S. RACISME

Llavors, la identitat no només són les experiències sinó que també ho pot ser: un poble, és a dir, un àmbit territorial, considerant-te pertànyer a un lloc en concret, la ideologia, la classe social, entre d'altres.

Finalment, posem sobre la taula totes aquestes qüestions d'inici dels diàlegs i, ara mateix els ponent aniran explicant i responent als fets presentats.

Pilar Medina Bravo: Doctora en Psicologia a la UB i Professora de Comunicació Intercultural de la UPF

La meua presentació manté un format conceptual però recordant que conviure és alguna cosa més que tenir gent que viu al carrer i ve d'altres llocs. I la paraula identitat ens ha de sortir en aquests diàlegs intercultural.

Què entenem per a cultura? Cultura de pràctiques, creences, de resposta emocionals. La cultura és com una cosmovisió, és una manera que tenim d'interrogar-nos a nosaltres mateixos, i preguntar i entendre als altres. No entenc cultura des d'un punt de vista determinista. Alhora, d'entendre la relació d'un amb un mateix i el un mateix amb l'altre sota el punt de vista intercultural. Tindríem el model monocultural, multicultural i intercultural. M'agradaria pensar en un món veritablement intercultural, penso que des de les utopies i els projectes surten el model intercultural.

Llavors, per posar en relació aquests tres models, seria oportú veure paraules claus que acompanyen i caracteritzen aquestes tres mirades: la mirada intercultural; que és la que ens interessa, he recollit algunes paraules claus d'aquest model: la convivència; seria una d'elles que és on es conviu i el territori deixa de ser el marcador fixa. Davant d'aquest èmfasi la paraula convivència; des de la mirada multicultural, que no s'ha de confondre amb la mirada intercultural, ja que no és el mateix tolerar que hi ha "guetos" a la ciutat, però això no és la visió intercultural. Llevat que l'extrema dreta impera els discursos multiculturals.

Una altra paraula clau, per entendre i educar la mirada intercultural és: la diversitat; és més acerada que la diferència, ja que es veu a la mirada multicultural, la diferència entès com a alguna cosa estrany, forani... En tot cas, tots som diversos i donant-nos el dret de ser diversos. Però, la diferència marca un punt de diferent, de llunyà, i de discriminatori. Discriminar entre "nosaltres" i "altres" sempre és una exercici molt més fàcil que el fet d'educar-nos en al diàleg i en la comunicació entre nosaltres. En la monoculturalitat només n'hi ha prou en eliminar la cultura.

Paraula clau en la interculturalitat: el reconeixement; el reconeixement vol dir l'acceptació i el reconeixement de l'altre, de la seva dignitat i la seva identitat que porta a sobre i que va bé que la porti a sobre. El coneixement dins la mirada multicultural; no tan de l'acceptació sinó el coneixement, un coneixement de caràcter cognitiu "ho conec, ho sé, els he vist" però, no vol dir que el reconeixem i, quan el reconeixem l'acceptem. En la mirada monocultural, és molt més fàcil, és el desconeixement; és no voler conèixer, ni tenir la voluntat del reconeixement i, la posterior acceptació.

En la interculturalitat, tradicionalment fem servir la paraula: respecte, personalment, la paraula respecte té un punt de passivitat "jo respecto" sinó que ha de ser un respecte de la hibridació cultural, "respecto la barreja", "respecto el mestissatge"...

Ara bé, en la comuna de multiculturalitat podem trobar uns nous formats de prejudici específic d'Europa que seria el prejudici cultural, aquest té molt a veure en dir la típica frase; "no soy racista però me gusta el orden" ho hem sentit en algunes manifestacions, també; "jo no els hi faré res, no els mataré, però no s'adaptin" és una reafirmació, una nova manera que ha tingut al racisme tradicional vinculat als prejudicis racials, s'han adaptat als nous models de racisme actuals.

Per altra banda, per entrar en el debat que s'ha anat creant: intercultural vol dir acceptar dins un mateix una identitat híbrida i, necessito la pluralitat perquè es doni. Un té el dret de tenir diferents identitats de diferents orígens. No dels altres sinó d'un mateix. Però, en la multiculturalitat es poden donar trets identitaris, es pot demanar que a un es presenti com a la identitat del seu origen on la nostra mirada no pot deixar de fugir, la nostra mirada seria en alguns discursos com es van donar en el cas del expresident de França, Sarkozy, en relació a "la identitat francesa" i que va realitzar una enquesta als francesos per saber què volia dir ser "un bon francès" i, que un li va contestar "aquell que sap menjar un bon croissant".

La paraula identitat ha emergit molt ja que sembla que tothom hàguem de tenir una identitat, "trobar la teva identitat". La identitat és un sentiment subjectiu, és un sentiment de pertinença a una cultura, a unes pràctiques, a un grup, etc. Aquestes diferenciacions es poden fer a través de la llengua, les maneres de vestir... i, que cal diferenciar de l'adscripció ètnica; allò que em sento que m'identifica, la identitat ètnica, sinó que allò que em diuen els altres que sóc (la població majoritària o de més poder) "jo soc català! - no tu has de ser magrebí o marroquí" jo em sento d'aquí però m'estan recordant que no tinc aquesta identitat ètnica. En aquest punt, personalment, penso que s'ha de treballar molt, ja que la persona queda tancada i limitada a una identitat ètnica.

Tal i com recorda Amartya Sen en "Identitat i Violència" ens remunta a les grans guerres del segle XX i, explica que les guerres del segle XXI seran guerres identitàries com Servia i Montenegro... ens hem de donar el temps i el treball perquè cadascú puguí crear la seva identitat tal i com la vol. En aquest sentit és important pensar en un mateix, en la tasca que ha de fer i si aquesta ve afavorida per les polítiques d'immigració i de la societat d'acollida, sempre s'acaba pensant en Canadà que és el cas que millor les cuida.

Les identitats híbrides, "el ser mestís", no vol dir ser algú com a signe menor, sinó a reivindicar-ho amb orgull. Qui no és mestís? El mestissatge de l'altre i el mestissatge d'un mateix.

M'agrada acabar en paraules d'Amin Maalouf que diu: "Desde que dejé el Líbano en el 1976 para instalarme en Francia cuántas veces me habrán preguntado, con la mejor intención del mundo, si me siento más francés o más libanés. Mi respuesta siempre es la misma: las dos cosas. Y no porque quiera ser equilibrado o equitativo, sino por que mentiría si dijera otra cosa. Lo que hace que yo sea yo y, no otro es estar en las lindes de los dos países, de dos o tres idiomas, de varias tradiciones culturales, es esto justamente lo que define mi identidad. ¿Sería acaso más sincero si amputara de mi una parte de lo que soy?" (Identidades Asesinas).

Josep Fornés; Antropòleg i Director del Museu Etnològic de Barcelona i Membre del Consell Assessor de SOS Racisme

S.O.S. RACISME

Primer de tot, veurem un vídeo que ens explicarà la diversitat cultural; com s'organitzen, com es vesteixen, com ens veuen i com els veiem, quines són les seves costums. Però, sobretot com ens veiem nosaltres (la cultura catalana) cap a les altres i les altres cap a la cultura catalana. Com a conclusió podem veure que nosaltres també som estranys, com ho són les altres cultures per a nosaltres.

Seguidament, el vídeo fa una recorregut de l'origen del Museu Etnològic de Barcelona fins el seu dia a dia, a través dels etnòlegs que hi han format part il·lustrant els objectes que s'hi han mostrat al Museu per poder entendre, observar i explicar les diferents cultures catalanes, la indígena australiana, etc. Per poder conèixer la vida quotidiana de cada cultura.

El Museu pensa que la història i la cultura ha d'estar a l'abast de totes les persones que vulguin entendre-ho, creant un espai de debat on cada persona hi tingui un lloc. Aquesta seria la filosofia del Museu.

Actualment el Museu està tancat per obres i reformes que finalitzaran l'abril de l'any 2014. Ja que el Museu es redistribuirà una part de la cultura catalana. Pel que fa a les activitats les continuarem fent però incorporant una part catalana. Tanmateix, es farà un recull de personatges de l'àmbit de la política que va formar part de la cultura catalana. Això és el que arribarà a ser el Museu d'Etnologia de Barcelona l'any 2014.

Tots aquests elements; que formen part de les infraestructures culturals serviran per provocar el debat posterior.

(visionatge del vídeo)

Ramon Sanahuja; Director d'Immigració i Interculturalitat de l'Ajuntament de Barcelona

"La interculturalitat no és un repte futur, és una novetat, és un fet. Un exemple d'això és la ciutat de Barcelona" Personalment, penso que no estem en aquest cas ni de bon tros.

Hi ha un element que és l'economia positiva; la descripció real i l'economia normativa; el que hauria de ser. Des del punt de vista de la realitat no podem parlar de la interculturalitat sinó una diversitat de la ciutat de Barcelona, això és un fet. A dia d'avui, 2012, Barcelona i la diversitat és una realitat ni bona ni dolenta; és una realitat. Una realitat que difícil, en podem discutir.

La interculturalitat és entesa com un desig de futur que ens agradaria. I des de l'Ajuntament de Barcelona la interculturalitat; és una política que conjuntament amb el teixit social i en les forces de representació intentem fer una política de promoció d'una Barcelona com un escenari, una ciutat, un teatre... on la interacció de persones de diferent orígens sigui més possible que passi. I des d'aquí generar la interacció entre aquestes persones.

En aquest triangle màgic, tenim els tres trets important per poder entendre la interculturalitat. Sinó, es compleixen els tres punts no podem parlar d'interculturalitat. La Pilar ha explicat molt bé les tres mirades: monoculturalitat, multiculturalitat i interculturalitat.

S.O.S. RACISME

Primer de tot, la interacció; és una base important perquè les persones es puguin comunicar i relacionar. Voler que les persones interactuïn seria l'objectiu de les polítiques d'interculturalitat, que no es segreguin les persones sinó que convisquin plegades. Tanmateix, aquest principi ha d'estar acompanyat pels altres dos. No pot haver interacció sense un conjunt d'oportunitats. Tot el que sigui treure les barreres perquè tothom pugui accedir als serveis, a la sanitat, a l'educació, és a dir, polítiques d'inclusió. Per poder eradicar la discriminació per accés al treball, per origen... Això és fonamental.

El segon factor seria la ciutadania. Hi ha un catedràtic que s'anomena Javier de Lucas que parla del dret a vot com l'element més important, ja que és el que es defineix com a ciutadà; poder decidir el teu alcalde, president... i això pel Catedràtic és el primer.

I l'altre punt fonamental, és el reconeixement a la diversitat; porta aspectes diferents, quan l'immigrant viatja, viatja amb una motxilla: la seva llengua, la seva història, la seva manera de pensar que això ho aporta a la ciutat d'acollida i, que s'ha de valoritzar i reconèixer la seva diversitat ja que sinó és així, estem fent una assimilació al seu reconeixement. Per tant, si no fomentem la igualtat d'oportunitat, es cau en el parany de distribuir els drets en uns molts i d'altres pocs, i creem una relació de poder.

Per això, els tres principis són iguals i s'ha de treballar i fonamentar les polítiques públiques en la interacció. Per tant, la diversitat és un fet, la interculturalitat és un desig des d'aquest punt de vista.

Avui en dia, estem amb una situació de crisi econòmica i s'està produint una desigualtat i grans taxes d'atur de la població migrada del 40% i dels no migrats, el 18%; no estem aconseguint la igualtat. També hi ha altres aspectes que expliquen aquesta diferència.

Ara recentment, l'Estat va fer una llei de salut que exclou de l'atenció sanitària a les persones migrades en situació de desregularització i, han exclòs catalans patronats a Catalunya que parlen el català, però que són migrats. En aquest cas la Generalitat està intentant solucionar això, ja que afecta a l'exclusió de persones. Des de l'Ajuntament estem intentant incloure les polítiques interculturals però sense oblidar que hi ha altres coses importants.

Reprement l'esquema de la Pilar Medina Bravo en el concepte "desterritorialització" ja que des de l'Ajuntament de Barcelona estem intentant incloure els elements del lloc on es crea aquesta interculturalitat.

Finalment, des de l'Ajuntament s'ha elaborat una pla d'interculturalitat que es va crear des de l'anterior mandat i, que en el nou s'ha aprovat la seva continuació, per tant hi ha una maduresa per poder tirar endavant un projecte iniciat. S'ha dit que es vol intentar seguir treballant en aquest paradigma.

També, dir que no existeixen directors d'immigració i d'interculturalitat a Europa i dir que sóc el primer, això també diu molt de Barcelona perquè en l'anterior no hi existia això, per tant tenim un equip que està treballant per generar projectes que porti a la gent aquesta línia i, un espai on es pugui visualitzar sobre la interculturalitat. Ho fem perquè la gent aprengui el català, ja que les llengües no han de ser un recurs per separar sinó per comunicar-nos, per poder-nos relacionar entre tots. També incorporem les emocions de les persones, ja que Barcelona ha canviat i que això és un

fet que no hi ha marxa enrere, ara bé costa molt acceptar això, una de les nostres feines és explicar que hi ha hagut canvis estructurals i que ha d'haver punts en comú entre tots, la compartició de les coses, punt important per la interculturalitat.

Per acabar, dir que estem en un punt molt complicat pels indicadors econòmics i socials i dir-vos, per l'experiència que tinc, que no ho estem fent tot malament ja que hem pogut acollir una població molt gran de Catalunya i, evidentment, que s'han creat conflictes però s'han pogut gestionar. I això és interessant i representable, es pot veure en les últimes eleccions on el partit polític PXC va baixar molt en el percentatge de vots. A Europa això no passa, ja que tots els països tenen partits xenòfobs ocupant una parcel·la important en el poder; això també és un indicador de que tampoc s'ha fet tan malament les coses.

Torn de debat

Pilar Medina Bravo

Reprenc el concepte de *desterritorialització* sense pensar si el segle XXI o XXII s'haurà acabat amb el terme Estat-Nació, perquè no m'hi sento capaç ja que no deixen de ser construccions de discriminació. Però, des del punt de vista intercultural, sí que volia emfatitzar en aquesta paraula perquè amb el context de globalització cap persona queda tancada en el lloc on ha nascut, perquè les persones es mouen i es mouen molt, des dels inicis de la història. Però, la globalització implica la mobilitat per viure i la possibilitat molt més accessible de anar a viure allà o allà. Més que un lloc on s'ha nascut, una llengua, uns costums, etc. és el fet de la globalització i la mobilitat que crea aquesta *desterritorialització*.

Quan parlem de *desterritorialització* em refereixo a el fet de que una persona no es queda tancada en el seu territori d'origen sinó que es mou per la facilitat que la globalització ho permet.

Ara que parlàvem de la immigració els joves que marxaran a l'exterior a estudiar, com els anomenarem. Ja que van a la recerca d'una feina, com els anomenaríem?

Una oient pren la paraula i explica que el concepte d'identitat híbrida, proposada per la ponent Pilar Medina Bravo, acaba sent la tria de les característiques més bones d'una identitat i agafar les característiques més bones d'una altra identitat i crear-ne una de nova –híbrida-. Ràpidament la ponent Pilar Media Bravo li contesta que una persona manté una identitat d'on ha nascut i agafa el que creu que necessita, i quan s'emergeix a una altra intenta agafar el que pensa que és el millor i això, el fa ser híbrid. En aquest senti, es pott jugar amb la paraula, ja que cadascú integra el que vol d'on està.

Josep Fornés

En el Congrés Internacional d'Antropologia Ibèrica del mes de Novembre passat de l'any 2011 érem quatre del Museu Etnològic de Barcelona, érem pocs, normalment hi va gent molt teòrica i d'universitats. Un persona de l'Universitat de Berkley (Califòrnia) va dir: "els únics antropòlegs que hi ha sou vosaltres perquè feu antropologia transdisciplinàr aplicada, investigació transdisciplinàr i, ho apliqueu a la pràctica". Què vol dir això? Doncs vol dir que la interculturalitat des de la perspectiva de les persones que tenim diversos ensenyaments, les integrem. Per exemple, jo sóc professor

S.O.S. RACISME

d'ensenyament bàsic, gestió cultural, antropòleg i musicòleg. Això fa que integri diversos ensenyaments i tingui diferents identitats i les transgredeixi. Per tant, intentem no teoritzar sobre la interculturalitat sinó aplicar-ho a la pràctica.

Quan plantegem els temes diversitat i intercultural, no és sinònim, tret que es tendeix a confondre. Així com la diferència i la desigualtat. La diferència no ens ha de fer desiguals, no ens ha de fer por, sinó valorable, prestigiar-la i aprendre de la gent que és diferent. Una frase molt antropòleg és; "tots som molt diferents però diferentment iguals". Aplicar termes d'interculturalitat és treballar-ho des de l'escola, integrar qüestions de deferència, de classe, respectar les diferents cultures i integrar-les i, en direcció a una realitat diferent i canviant.

Per tant, per tal de construir un món diferent que es veurà en les futures generacions, però el que no hem de fer és tenir reaccions errònies. De vegades és tan fàcil com fer accions, com per exemple de la "Teoria del Quer" activats inclusives no excloents "la taula ha d'estar parada per tots".

Ramon Sanahuja

Voldria apuntar en el fet de fer polítiques interculturals sense haver de dir que som interculturals perquè el nom no fa la cosa, la importància és tenir els conceptes aquí. Les persones i associacions que impulsen projectes tinguin la característica d'interculturalitat però sense haver de dir-ho. Les biblioteques són un recurs (xarxes de biblioteques de Barcelona) molt important i potent, desconegut, pel foment de la interculturalitat i inclús algunes s'han especialitzat. L'espai és molt obert a tothom i fan que totes les persones, nous residents, entrin i es quedin. És una política intercultural molt potent i molt bona, inclusiva.

Una oient intervé explicant que ella troba que falta el "Apropar-nos" ja que li costa fer el "ser intercultural" i relacionar-se amb les persones d'origen diferent per trencar les barreres de les diferències. I que coneix diferents espais al seu barri però no té la sensació, ho afirma, de que no es treballa prou en la interculturalitat i la interacció entre les persones del barri.

Ramon Sanahuja

Li responc que hi ha poca interacció, encara, però hi ha espais on s'intenta treballar amb persones de diferents orígens. És difícil, però cal trobar punts en comú entre tots, també el teixit associació ha d'obrir-se més i, ser impermeable als nous ciutadans. Per exemple els Castellers del Poble-Sec estan fent aquest "Apropar-nos" d'una manera molt productiva i amb molt bons resultats. Però s'ha de fer a poc a poc, anant treballant i promulgant aquests espais. I que s'ha de moure tothom cap aquests centres.

Josep Fornés

Compartir vol dir renunciar al seu criteri unipersonal i compartir. Afavorir la interculturalitat vol dir compartir. La realitat dels pobles es fa cada dia i el que som nosaltres, aviat deixarà de ser-ho, ja que la identitat col·lectiva canvia cada dia més ràpid. D'igual manera que els que tenim la identitat d'aquí de tota la vida i la identitat dels nouvinguts. Els híbrids pateixen molt perquè costa molt ser-ho. També ser

ciudadà del món és una realitat molt confusa. Per tant cal tenir un tros de territori i compartir-lo.

Personalment, penso que hi ha coses que s'han fet molt malament i que es poden fer molt malbé a curt termini des de l'Administració, i molt fàcil caure en el “neugecovinisme a la catalana”.

Hem de ser capaços de renunciar a aquest “nosaltres” imaginari que tot és fictici, ja que la identitat pot ser la que cadascú vulgui.

*Un oient li pregunta al **Ramon Sanahuja**, Director d'Immigració i Interculturalitat de l'Ajuntament de Barcelona, què en pensa del Centre d'Internament d'Estrangers (CIE) li respon a nivell personal no a nivell administratiu: Tots els territoris mantenen unes lleis i les apliquen, és trist tenir una “presó” com un CIE però en tota ciutat hi ha policies, lleis, etc., però, si no era humà el tracte que s'hi feia a dins, estan treballant per que deixi de ser una presó i sigui un centre. L'oient li diu que realment és una presó i que només s'ha canviat el nom. Ramon Sanahuja li respon que ja s'ha visitat i es va veure què hi passava i no s'ha modificat el nom sinó les condicions perquè sigui un centre amb unes característiques humanes. Em fas pensar que haurem de tornar als CIES per vetllar amb les condicions humanes.*

Una altra oient pren la paraula dient que està bé que ens vulguem apropar i interaccionar entre nosaltres però tampoc podem caure en el parany d'acusar a les persones a preguntes per tal de sentir-nos interculturals.

Josep Fornés

Finalment, voldria dir que en aspectes com aquests que són tan complexos s'ha d'aplicar el sentit comú ja que tenim un ministre d'educació que fa perillar la llengua catalana a l'escola i que és molt perillós, per evitar això hem de treballar per la interculturalitat.

Ramon Sanahuja

Com a punt final, m'agradaria citar un director i actor italià que s'anomena: Nanni Moretti de “Caro Diario”, que fa una pel·lícula on el protagonista es va passejant amb una moto per tota Itàlia. I, hi ha un moment que es troba a un home amb un cotxe descapotable escoltant una música molt “hortera” i diu: “jo em sento part de la humanitat, em sento una persona i m'estimo la raça humana i la humanitat però al 90% de la humanitat no aniria a prendre un cafè amb ells”

Beatriu Guarro, moderadora.

Moltes gràcies a tots per haver vingut i haver participat i que aquest Diàleg hagi servit per avançar cap a aquesta Catalunya intercultural i, a la vegada, mirant al futur amb una mirada oberta i il·lusionada pensant que podem construir aquesta Catalunya intercultural encara que sigui un objectiu llunyà, ja que això només depèn de nosaltres mateixos el fet de que sigui possible.

També acabarem els Diàlegs amb un fragment del llibre “Identitats que maten” d'Amin Maalouf diu així, fent un resum: “cap país d'acollida és una pàgina en blanc però

S.O.S. RACISME

diàlegs antiracistes

“Interculturalitat, aquí i ara”

tampoc està escrit i imprès, ni és un llibre tancat on les persones migrades no tinguis res a dir ni que tampoc s’hagin d’ajustar a les costums del país. Un país d’acollida és una pàgina d’un llibre que encara s’està escrivint”.